

YHDENVERTAISUUS- ja TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Kurssi, vammaisuus, häirintä, syrjintäolettama

Diaarinumero: YVTLTK/4XX/2018

Antopäivä: XX.XX.2020

Hakija on liikuntavammainen henkilö, joka käyttää pyörätuolia. Hänellä on henkilökohtainen avustaja. Hakija osallistui työväenopiston X-nimiselle kurssille avustajan kanssa. Hakija koki, että kurssin opettaja on häirinnyt häntä hänen vammaisuutensa perusteella luoden halventavan ja nöyryyttävän ilmapiirin häntä kohtaan.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, ettei jälkikäteen ole mahdollista selvittää kurssin tapahtumien tarkkaa sisältöä. Koska osapuolilla oli erilainen käsitys kurssin tapahtumista, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta arvioi näyttöä syrjintäolettaman syntymisen osalta kokonaisuutena ottaen huomioon kaiken asiassa kertyneen selvityksen.

Vastaajan vastauksen perusteella opettaja oli suhtautunut jossain määrin negatiivisesti siihen, ettei hänellä ole ollut etukäteen tietoa, että kurssille osallistuu pyörätuolia käyttävä henkilö ja hänen avustajansa. Jos opettajalla olisi ollut tästä tieto etukäteen, opetuksen suunnittelu olisi ollut helpompaa ja turvallisuusnäkökohdat olisi voinut huomioida paremmin. Opettaja oli myös lausunut opetustilanteista oman näkemyksensä, ja kertonut muun ohella pyrkineensä opastamaan sekä hakijaa että hänen henkilökohtaista avustajaansa kurssilla.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että asiassa esitetyn selvityksen perusteella ei ole syntynyt objektiivisesti arvioiden perusteltua olettaa siitä, että opettajan käytös kurssin aikana olisi loukannut yhdenvertaisuuslain 14 §:ssä tarkoitettulla tavalla hakijan ihmisarvoa tai että sillä olisi luotu häntä kohtaan halventava tai nöyryyttävä taikka uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävää ilmapiiri hänen vammaisuutensa perusteella. Asiassa ei näin ollen syntynyt häirintää koskevaa syrjintäolettaa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, ettei vastaajan menettely kurssin järjestämisessä ollut yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettua hakijan syrjintää hänen vammaisuutensa perusteella. Lautakunta hylkäsi hakemuksen.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakija on liikuntavammainen henkilö, joka käyttää pyörätuolia. Hänellä on henkilökohtainen avustaja. Hakija on osallistunut työväenopiston X-nimiselle kurssille avustajan kanssa.

Hakijan vaatimukset

Hakija on vaatinut, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltää työväenopistoa ja kurssin opettajaa jatkamasta tai uusimasta syrjintää.

Hakijan perustelut

Hakija katsoo tulleen syrjityksi kurssilla vammaisuutensa perusteella. Lankojen värjäyskurssi edellyttää fyysistä voimaa ja hyvää vartalonhallintaa. Hän tarvitsee henkilökohtaisen avustajan voidakseen osallistua kurssille.

Hakija katsoo, että työväenopisto asettaa vammaiset ja vammattomat opiskelijat keskenään eriarvoiseen asemaan vaatiessaan vammaisia opiskelijoita ilmoittamaan etukäteen vammastaan ja mahdollisesta henkilökohtaisesta avustajasta. Vammattomat opiskelijat voivat vain ilmoittautua kurssille ja tulla aikanaan oppitunnille. Etukäteen ilmoittaminen avustajasta ei ole hänestä tarpeen, eikä sitä varten ole mitään keinoa ilmoittautumisjärjestelmässä.

Kurssin opettaja oli syrjinyt ja kohdellut hakijaa asiattomasti johtuen hänen vammaisuudestaan, eikä ollut ottanut huomioon hänen vammaansa tai henkilökohtaisen avustajan roolia kurssin aikana. Opettaja oli myös tehnyt arvioita hänen toimintakyvystään ja luonut halventavan ja nöyryyttävän ilmapiirin häntä kohtaan. Opettajalla ei ollut pätevyyttä tai valtuuksia arvioida hänen toimintakykyään. Opettaja oli myös kieltänyt avustajaa avustamasta hakijaa. Hän oli myös verrannut hakijaa kuuroihin henkilöihin ja vanhempiensa apua tarvitseviin lapsiin. Opettaja oli myös toistuvasti kiistänyt hänen oikeutensa henkilökohtaiseen apuun ja sen myötä oikeuden käyttää henkilökohtaista avustajaa kurssilla. Näin hän oli pyrkinyt epäämään kohtuullisen mukautuksen kurssille osallistumista varten. Keskeisimmät syyt avustajan läsnäololle olivat luokkatilan esteettömyyden puute ja hakijan liikuntavammaisuus.

Vastaaajan vastaus

Vastaja on lausunut, että oppilaitoksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa seurataan ja kehitetään saadun palautteen perusteella.

Vastaaajan perustelut

Asiasta on keskusteltu tuntiopettajan ja kurssin vastuullisen suunnittelijaopettajan kanssa. Työväenopistolla ei ole ohjeistusta henkilökohtaisen avustajan käyttämisestä. Tieto kuitenkin auttaa opettajaa suunnittelemaan opetusta ja joskus opiskelijat kertovat tästä itse etukäteen. Opettajan on opetustilanteen sujumiseksi ohjattava tarpeen mukaan myös avustajaa avustamistehtävässään.

Kurssin opettaja on lausunut, että kurssin opetustila oli ahdas, ja kurssi oli täynnä. Koska kurssilla oli pyörätuolilla liikkuva opiskelija, vaati se lisäjärjestelyjä kesken kurssin. Hakija oli teetättänyt avustajallaan lähes kaiken ja käskyttänyt tätä. Haastavaa oli se, että avustajat olivat vaihtuneet, eivätkä he välttämättä osanneet kovin hyvin suomea. Myös

muut kurssilaiset olivat häiriintyneet hakijan käytöksestä. Opettaja oli saanut kuulla opiskelijalta syytöksiä, ylimielisiä kommentteja ja uhkailua. Opettaja ei ollut saanut ohjata tai neuvoa avustajaa, vaan asian oli pitänyt mennä hakijan kautta. Opettaja oli myös pyytänyt, että jatkossa hakija ilmoittaisi, että hänen kanssaan oli kurssille tulossa avustaja. Näin oli menetelty esimerkiksi viittomakielen tulkin ja lasten kursseille tulevien aikuisten kanssa. Näin asia voidaan järjestää etukäteen ja huomioida, että tilaan tulee lisää ihmisiä. Opiskelija ei ollut tätä hyväksynyt tai ymmärtänyt. Työskentely kurssilla olisi ollut helppoa, jos asioista olisi sovittu etukäteen ja hyvässä hengessä katsottu yhdessä toimintaratkaisut.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei asiassa ole syntynyt syrjintäolettaa ja hylkää hakemuksen.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys siitä, syrjikkö työväenopisto ja kurssin opettaja hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden perusteella on kielletty. Pykälän 2 momentin mukaan syrjintää on myös kohtuullisten mukautusten epääminen ja häirintä.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 14 §:n mukaan henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun syyhyn ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja

yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.

Syrjintäolettamien syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä olettamien syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettava syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettama syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. (HE 19/2014 vp s. 93.)

Henkilökohtaisesta avustajasta ilmoittaminen etukäteen

Hakija on vedonnut kurssin opettajan antamaan ohjeistukseen, että henkilökohtaisesta avustajasta olisi pakko ilmoittaa kurssille tullessa. Vastaaja on todennut vastauksessaan, ettei tällaista ohjeistusta ole. Hakija on osallistunut kurssille ja henkilökohtainen avustaja on saanut olla paikalla.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, ettei lautakunnan toimivaltaan kuulu tutkia luonteeltaan hypoteettisia kysymyksiä, eikä arvioida jonkin menettelyn tai käytännön yhdenvertaisuuslain mukaisuutta yleisellä tasolla lainkäyttöpäätöksissään, vaan käsitellä ja ratkaista tapauksia, joissa hakijalla on oikeussuojan tarve.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo asiassa saadun selvityksen perusteella, ettei hakijaa ole kohdeltu epäsuotuisammin kuin toista kurssille osallistujaa koskien kurssille ilmoittautumista. Lautakunta toteaa, ettei asiassa ole tältä osin syntynyt syrjintäolettamaa välittömästi tai välillisestä syrjinnästä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, ettei asiassa ole tarpeen arvioida erikseen kohtuullisia mukautuksia, koska hakija ja hänen henkilökohtainen avustajansa ovat saaneet osallistua kurssille, eikä hakija siten ole ollut mukautusten tarpeessa. Kohtuullisten mukautusten tapauskohtaisuuden vuoksi lautakunta ei voi myöskään arvioida työväenopiston tulevia kursseja, vaan vain tapauksia, joissa hakijalta on kohtuulliset mukautukset evätyt. Tässä ei ole ollut kyse sellaisesta tilanteesta.

Onko hakijan kohtelu kurssin aikana ollut häirintää

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan häirinnässä on kyse ihmisarvoa loukkaavasta käyttäytymisestä. Ihmisarvon käsite viittaa kaikkien ihmisyksilöiden synnynnäiseen ja luovuttamattomaan arvoon sekä jokaisen oikeuteen nauttia perustavanlaatuisista oikeuksista yhdenvertaisesti muiden kanssa. Ihmisen luontainen arvo ei riipu hänen alkuperästään, iästään, terveydentilastaan tai muista ominaisuuksistaan taikka muiden mielipiteistä ja arvostuksista. Ihmisarvoa loukkaavana voidaan pitää sellaista

käyttäytymistä, joka osoittaa perustavanlaatuista kunnioituksen puutetta henkilöä kohtaan 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun syyn takia tai joka tällaisesta syystä kyseenalaistaa henkilön oikeuden tulla kohdelluksi yhdenvertaisesti muiden kanssa. Käyttäytymisen käsite olisi tässä yhteydessä ymmärrettävä laajasti siten, että kyse voi olla esimerkiksi puheista. (HE 19/2014 vp s. 78.)

Edelleen esitöiden mukaan kiellettyä on paitsi loukkaamistarkoituksessa tarkoitettu häirintä myös menettely, joka tosiasiaissa on säännöksessä tarkoitettulla tavalla loukkaavaa. Ihmisarvoa loukkaavaa käyttäytymistä ei ole mikä tahansa toisen ihmisen loukkaavaksi kokema käyttäytyminen, vaan teon loukkaavuutta tulee arvioida objektiivisin perustein. Loukatun subjektiivisella käsityksellä eli sillä onko hän pahoittanut mielensä ei siten sinänsä ole ratkaisevaa merkitystä arvioitaessa sitä, onko käyttäytyminen ollut häirintää. Olennaista on, voidaanko käyttäytymistä objektiivisin perustein arvioituna pitää henkilön ihmisarvoa loukkaavana. Käyttäytymisellä luodaan loukattua halventava tai nöyryyttävä ilmapiiri. Säännöksessä tarkoitettu ilmapiiri voi syntyä esimerkiksi esittämällä ihmisarvoa loukkaavia lausumia tai kiusaamalla muulla tavoin häirinnän kohdetta. (HE 19/2014 vp s. 78.)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, ettei jälkikäteen ole mahdollista selvittää kurssin tapahtumien tarkkaa sisältöä. Koska osapuolilla on erilainen käsitys kurssin tapahtumista, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta arvioi näyttöä syrjintäolettan syntymisen osalta kokonaisuutena ottaen huomioon kaiken asiassa kertyneen selvityksen.

Hakija on kokenut, että kurssin opettaja on häirinnyt häntä hänen vammaisuutensa perusteella luoden halventavan ja nöyryyttävän ilmapiirin häntä kohtaan. Lisäksi hän on todennut, että kurssin opettaja on arvioinut hänen toimintakykyään. Hakija on esittänyt tallenteen kurssilla olleesta keskustelusta sekä tuonut esiin kurssin eri opetustilanteita.

Vastaajan vastauksen perusteella opettaja on suhtautunut jossain määrin negatiivisesti siihen, ettei hänellä ole ollut etukäteen tietoa, että kurssille osallistuu pyörätuolia käyttävä henkilö ja hänen avustajansa. Jos opettajalla olisi ollut tästä tieto etukäteen, opetuksen suunnittelu olisi ollut helpompaa ja turvallisuusnäkökohdat olisi voinut huomioida paremmin. Opettaja on myös lausunut opetustilanteista oman näkemyksensä, ja kertonut muun ohella pyrkineensä opastamaan sekä hakijaa että hänen henkilökohtaista avustajaansa kurssilla.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa esitetyn selvityksen perusteella ei ole syntynyt objektiivisesti arvioiden perusteltua olettaa siitä, että opettajan käytös kurssin aikana olisi loukannut yhdenvertaisuuslain 14 §:ssä tarkoitettulla tavalla hakijan ihmisarvoa tai että sillä olisi luotu häntä kohtaan halventava tai nöyryyttävä taikka uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävää ilmapiiri hänen vammaisuutensa perusteella. Asiassa ei näin ollen ole syntynyt häirintää koskevaa syrjintäolettaa.

Johtopäätös

Edellä todetuin perustein yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei vastaajan menettely kurssin järjestämisessä ole ollut yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettua hakijan syrjintää hänen vammaisuutensa perusteella.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2, 8, 10, 13, 14, 15 ja 28 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Outi Anttila (puheenjohtaja), Merja Heikkonen, Satu Honkala, Husein Muhammed ja Niina Mäntylä. Asian esittelijä Julia Puumalainen.